

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Posudek vedoucího oponenta

Autor práce: **Štěpánka Frolíková**

Název práce: **Trvale udržitelný rozvoj ve východních a západních městech v Evropě**

Autor posudku: **Eva Kyselá**

Návrh klasifikace práce: **nevyhovující**

Základní charakteristika práce.

Předkládaná práce se zabývá komparací environmentálních postojů, hodnot a vnímání environmentálních rizik v evropských městech. Práce si klade za cíl „*srovnání rozdílných environmentálních postojů v evropských městech pomocí analyzování dat z mezinárodního šetření postojů k životnímu prostředí ISSP 2010 – Environment III.*“ (str. 3).

Práce je teoreticko-empirická, přičemž teoretická východiska jsou zvolena v návaznosti na dostupná data (šetření ISSP 2010 a v něm obsažené otázky).

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Cíl práce i výzkumné otázky jsou formulovány jasně. Závěry práce jejímu cíli odpovídají jen částečně. Autorka přináší slibované srovnání, avšak na nedostatečné úrovni a s metodologickými problémy a nedostatky, které jsou přiblíženy v dalších oddílech posudku.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženou metodu a postup řešení?

Metodou práce je sekundární analýza. Analyzování existujících dat ISSP 2010 je vhodně zvoleným postupem řešení, které navíc poskytuje autorce velké množství existujících studií analyzujících data z předchozích ročníků ISSP. Autorka práce prokazuje snahu jít do větší hloubky a hodnotit např. kvalitu dat, které využívá, a data rovněž podrobněji představuje, což hodnotím pozitivně.

Ve zvolené metodě a jejím konkrétním provedení nicméně vidím několik zásadních nedostatků (viz níže).

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Práce je rozdělena do teoretické a empirické části. V teoretické části se autorka zběžně zabývá postoji a jejich vznikem na obecné úrovni, dále konkrétně environmentálními postoji a jejich souvislostmi s environmentálně signifikantním chováním a trvale udržitelným rozvojem. Přibližuje také teorii postmaterialismu, kterou nadále využívá v empirické části, a zaobírá se i souvislostí života ve městě a environmentálních postojů. Autorka se v této části práce rovněž snaží zdůvodnit, proč zvolila k analýze respondenty žijící ve městech. Teoretická část práce tak poskytuje oporu většině aspektů části empirické. Tuto oporu ale na mnoha místech shledávám jako nedostatečnou. Přestože teoretická část obsahuje kapitolu ke komparaci východní a západní Evropy, jedná se o kapitolu velmi

stručnou a vycházející jen ze dvou zdrojů, přestože zde by mělo být těžiště této části práce. Naopak jiné části zůstávají v empirické části nevyužity a jsou tak nadbytečné. Například rozsáhlejší kapitola „Městská oblast jako důležitý faktor ovlivňující environmentální postoj“ (str. 10) se zabývá srovnáním environmentálních postojů ve městech a na venkově. Obsah kapitoly však není jakkoliv reflektován ani v empirické části práce ani v závěrech.

Autorka se očividně snažila v teoretické práci zpracovat témata relevantní pro část empirickou, přesto neshledávám text zcela funkčním celkem – obě části práce jsou tematicky propojené (chce se říci pospojované), ale chybí např. celková syntéza či diskuse, jež by využila či konfrontovala jak výsledky empirické části, tak východiska přiblížená v teoretické části.

Jsou argumentace a text práce vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Přestože je osnova práce vystavěna na první pohled logicky, obsah jednotlivých kapitol je strukturován víceméně chaoticky a nepřehledně (to zahrnuje i využití hned čtyřech úrovní kapitol a podkapitol, což je na práci tohoto rozsahu příliš). Autorka se opakuje (např. na str. 4 a 8 – v prvním případě uvádí rozlišení jednotlivých složek postojů obecně a na str. 8 pak opět popisuje tyto složky, tentokrát environmentálního, postoje), zbytečně věnuje čas otázkám, které s cílem práce souvisí jen volně (např. na str. 7 celý odstavec o vnímání přírody v dávných dobách) a nevyužívá odstavce jako základní strukturální jednotky textu (např. str. 9 a 19). Jednotlivým problémům a tématům se věnuje spíše telegraficky a výčtem, chybí shrnutí a vlastní závěry. Např. poslední odstavec na str. 41: „*V České republice s daty mezinárodního šetření ISSP – Environment 1993 a 2000 pracoval například Petr Soukup nebo také Ladislav Rabušic na podobné úrovni analýzy, avšak data podrobili hlubší analýze.*“ Kromě absence bibliografických odkazů zde chybí i komentář k výsledkům či zaměření těchto analýz a především smysl jejich zmínění v práci. Podobně s nejasným závěrem a smyslem se autorka dotýká dalších odkazů a témat nebo nevysvětlí argumentaci. Např. na str. 8 píše: „*Dalším důvodem neplatnosti propojení postojů a proenvironmentálního chování je dle Gifforda (2012) především specifická environmentálních postojů.*“ Autorka však vůbec nevysvětluje, co přesně se myslí „důvodem neplatnosti“ a „specifickou environmentálních postojů“.

Občas si autorka dokonce protiřečí, aniž by svá tvrzení jakkoliv konfrontovala. Na str. 8 uvádí: „*Environmentální postoje mohou být předpovídány individuálním chováním [...].*“, přičemž na str. 5 píše: „*Pojem postoj vyjadřuje vztah k hodnotám a dokáže předvídat lidské chování.*“

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhléd autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Teoretická část se snaží postihnout hned několik témat, autorka tak ale činí nesourodě a povrchně. Místo výčtu různých definic postojů by bylo vhodnější se více zamyslet nad souvislostí environmentálních postojů dle zvolené definice a dalších konstruktů, které autorka analyzuje, případně i nad měřením postojů. Rovněž hodně obecná debata o městech a jejich společenském významu odkazující na díla Chicagské školy by mohla uvolnit místo větší, a především hlubší, diskusi o rozdílech mezi západní a východní Evropou, např. s přihlédnutím k historii apod. (tedy nabídnout kontext či vysvětlení existujících rozdílů v převažujících postojích a hodnotách v jednotlivých společnostech).

Oceňuji snahu postihnout všechna cíli relevantní témata. Celkově ale teoretická část působí nedotaženě a zpracovaná příliš rychle bez dostatku času na rozmyšlení struktury a smyslu zařazení jednotlivých pasáží.

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Užitá metoda práce je nedostačující. Autorka v celé práci využívá popisných statistik a neanalyzuje byt jen jednu vzájemnou souvislost analyzovaných proměnných. V práci chybí analýza souvislostí (post)materiální hodnotové orientace, vnímání ohrožení a ochoty k ekonomickým obětem. Autorka zcela spoléhá na původní Inglehartovu teorii a novější analýzy a aplikace příliš nezkoumá. Odkazuje na několik kritiků teorie, nejde ale do větší hloubky a neposkytuje žádný závěr, ze kterého by vycházela v empirické části. Z formulace jejích otázek lze vyvodit, že kritiku teorie zamítla a předpokládá souvislost (post)materialismu a environmentálních hodnot. Sama by však toto tvrzení mohla na datech podpořit (nebo naopak zpochybnit), což se při využití dat z ISSP přímo nabízí, a to buď na úrovni respondentů či na datech agregovaných za jednotlivá města či státy.

Autorka počítá relativní frekvence odpovědí na vybrané otázky a ty porovnává bez užití statistických testů.

Jako problematickou vidím i volbu metody identifikace respondentů žijících ve městech. Autorka tak činí podle přiřazení respondenta do regionu, ve kterém se nachází hlavní město státu. V některých státech region hlavního města koresponduje s aglomerací a tato metoda je aplikovatelná, v jiných ale autorka volí region rozsáhlejší než hlavní město. Navíc některá hlavní města nejsou zdaleka největší v oblasti (např. Brusel je více než dvakrát menší než Antverpy (i v souboru je z Antverp a jejich předměstí 86 respondentů oproti 30 z Bruselu). ISSP 2010 sice nenabízí rozlišení velikosti obce dle počtu obyvatel, proměnná URBRURAL (data získaná z GESIS) ale rozlišuje oblast, ve které respondent žije (velké město, předměstí velkého města, menší město, vesnice, venkov). Přinejmenším kontrola touto proměnnou by byla vhodná (např. ve Švýcarsku je v regionu Curychu analyzováno 200 respondentů, z nichž 96 uvedlo, že žije v malé vesnici či na samotě, obdobně ve Slovinsku v regionu Osrednja).

Zásadním selháním je aplikace autorčiny metody v Norsku, kde autorka vybrala region *South*, přičemž Oslo se nachází v regionu *Central East*, ve kterém je také v souboru celkově více respondentů a především pak respondentů uvádějících, že žijí ve velkém městě či na jeho předměstí (211 z 305 oproti 16 ze 77 v analyzovaném regionu). Takové pochybení, společně s nevhodnou metodou, naprosto znehodnocuje výsledky.

Není mi rovněž jasné, proč autorka tvrdí, že v datovém souboru nejsou žádní respondenti z Berlína a Sofie. Při pohledu do původních, nevážených, dat ISSP 2010 by jich mělo být celkem 46 z Berlína (16 ze západní části, 30 z východní) a 163 ze Sofie.

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Chybí závěrečná syntéza. Autorka v závěru shrnuje postup práce a základní výsledky, chybí ale diskuse a zasazení výsledků práce do souvislostí s výsledky dalších analýz či teoretických východisek. Autorka se nevrací k obsahu teoretické části a závěr je tak prostým shrnutím.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Rozsahem práce naplňuje kritéria bakalářské práce. Autorka však nezvládla užití citační normy – na některých místech odkazy zbytečně zdvojuje (v textu s odkazem na rok a na závěr odstavce

v závorce). Jinde neuvádí číslo strany u přímé citace (v tomto případě se však jedná zřejmě o výjimku či přehlédnutí, str. 14 – Rynda, Keller), na několika místech uvádí více zdrojů za sebou oddělené závorkami a v seznamu zdrojů má přinejmenším jeden odkaz v jiné citační normě (French, 1990) a jeden nepřesný či neúplný odkaz (Charakteristika...). Rovněž tři odkazy na Cattona a jeho spoluautory jsou uvedeny jen v seznamu literatury, nejsou ale použity v textu práce. Odkazy na studii Gifforda a Sussmana z roku 2012 častěji uvádějí pouze Gifforda. Autorka rovněž odkazuje na kapitolu ve sborníku Šubrta a kol. jako na celou knihu. Na str. 6 je několik přímých citací Nakonečného Sociální psychologie (zkrácená verze pasáže) bez řádného označení uvozovkami.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Na první pohled je seznam použitých bibliografických zdrojů nadprůměrně obsáhlý, avšak při čtení práce vychází najevo, že celá řada takto odkazovaných zdrojů jsou sekundární citace. Zřejmě nejrozsáhlejším je případ studie od Gifforda a Sussmana (2012), ve které autoři odkazují na několik dalších studií. Autorka práce Giffordův a Sussmanův přehled do svého textu parafrázuje i s odkazy na původní Giffordem a Sussmanem citované studie (zhruba osm studií). Toto není jediný případ, ale spíše způsob, jakým autorka v celé práci zachází se zdroji. Není přitom jasné, zda takto odkazované studie četla a čerpá přímo z nich, či se ve většině případů jedná o sekundární odkazy. Značnou část teoretické části rovněž tvoří přímé citace. Protože autorka zřejmě vycházela zejména z existujících přehledů, jsou citované studie především z období před 20 až 10 lety a chybí novější analýzy.

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Jazyková ani stylistická úroveň práce zcela neodpovídá nárokům kladeným na bakalářskou práci. V práci se objevují chyby a překlepy a styl autorky je někdy obtížně srozumitelný (např. na str. 16: „*Avšak Soukup (2001) odkazuje na dva kritiky Brechina a Kemptona (1994), kteří jsou k tomuto tvrzení skeptičtí. Tvrdí, že obyvatelům rozvojových zemích není životní prostředí lhostejné. Tito dva autoři publikovali článek, kde se pokoušeli dokázat, že jeho teorie je nepravdivá. „Navíc článek obsahuje i údaje prokazující vyšší zájem o životní prostředí ve vyspělých zemích“ (Soukup, 2001, str. 12).*“ Úprava práce rovněž úplně neodpovídá nárokům kladeným na text této úrovně (zarovnání do bloku, členění textu do odstavců, přehlednost prezentace tabulek, procenta s desetinnými čísly i v grafech apod.). Není například jasné, proč autorka prezentuje zvlášť rozdělení otázek do konceptů a znění otázek, když by se daly přehledně sloučit do jediné tabulky. Také proč jsou města prezentována v tabulkách anglicky a nikoliv česky.

Celkové hodnocení práce

Celkově hodnotím práci jako nesplňující základní nároky kladené na bakalářské práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Autorka sice projevuje snahu a je patrné, že má potenciál, práce ale trpí zásadními problémy v prováděné analýze i řadou drobných nedostatků z hlediska prezentace, stylistiky, citování a struktury práce. Na základě uvedeného nemohu práci doporučit k obhajobě.

Datum: 22. 8. 2016

Podpis: